

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

MODERN REALITIES OF FINANCIAL SUPPORT OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE

Вибір ефективних форм та методів підтримки розвитку малого бізнесу сприяє створенню конкурентного та інноваційного середовища та підвищенню рівня життя населення. Саме тому метою статті є дослідження фінансової підтримки малого бізнесу в Україні на сучасному етапі розвитку та обґрунтування напрямків її вдосконалення. В ході дослідження з'ясовано, що наявні проблеми системного характеру, а підтримка розвитку малого підприємництва є непослідовною та неефективною. На основі статистичних даних було визначено наявність тенденції до скорочення кількості малих підприємств, що є наслідком таких негативних факторів, як важкість залучення інвестицій, кредитів, отримання пільг, слабка державна підтримка, недоліки в системі оподаткування. Розглянуто систему фінансових механізмів розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, яка складається з бюджетного, кредитного та механізму самофінансування та доведено, що основою фінансування є власні кошти підприємств. На основі проведеного аналізу, запропоновано шляхи подолання описаних вище проблем розвитку. Передусім, це співпраця та формування взаємних відносин з великими підприємствами, яка дозволить не тільки скоротити виробничі витрати, а й забезпечить безперервну стійку діяльність малих підприємств та вирішить кричущу проблему зайнятості населення. Тобто, для вирішення проблем розвитку малого підприємництва в Україні необхідна послідовна та ефективна політика підтримки розвитку малих підприємств з боку держави без надмірного втручання в господарську діяльність та створення сприятливого бізнес-середовища в нормативно-правовому забезпеченні, в бюджетному фінансуванні, кредитуванні та в системі оподаткування сектору малого підприємництва.

Ключові слова: малий бізнес, фінансова підтримка, державна підтримка, взаємодія великих та малих підприємств.

The choice of effective forms and methods for supporting the development of small businesses contributes to the creation of a competitive and innovative environment, and raising the standard of living of the population. That is why the purpose of the article is to study financial support for the development of small business in Ukraine at the current stage of development and to substantiate the areas of it improvement. The study found that existing problems of a systematic nature, while supporting the development of small businesses, are inconsistent and ineffective. On the basis of statistical data, the tendency to reduce the number of small enterprises was determined, which is the result of such negative factors as the difficulty of attracting investments, loans, obtaining privileges, weak state

**Анатолій
Павліковський,**
к.е.н., професор,
Надія Пуня
магістр
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

**Anatoliy
Pavlicovskyi,**
PhD, professor,
SHEI «Kyiv
National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

Nadiya Puniia
master's degree,
Faculty of
Finance, SHEI
«Kyiv National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ

support, shortcomings in the taxation system. The system of financial mechanisms of development of small and medium enterprises in Ukraine is considered, which consists of budget, credit and self-financing mechanism, and it is proved that the main financing is the own funds of enterprises. On the basis of the conducted analysis, the ways of overcoming the problems of development described above are offered. First of all, it is cooperation and formation of mutual relations with large enterprises, which will allow not only to reduce production costs, but also to ensure continuous sustainable business of small enterprises and solve the flagrant problem of employment. That is, in order to solve the problems of small business development and Ukraine, a consistent and effective policy of supporting the development of small enterprises by the state is necessary without excessive interference in economic activity and the creation of a favorable business environment in the regulatory environment, in budget financing, crediting and taxation.

Keywords: Small business, financial support, state support, interaction of large and small enterprises.

Постановка проблеми. Розвиток малого підприємництва як важливий сегмент сприяння насиченості ринку товарами та послугами, створення нових робочих місць і зменшення безробіття, є одним з основних напрямів роботи влади у процесі модернізації вітчизняної економіки.

На фоні посилення світової економічної конкуренції, Держпідприємництво України, інші відповідні державні органи опікуються створенням режиму максимально комфортного бізнес-середовища та сприятливого клімату для залучення інвестицій, допомагають бізнесу у виході на нові ринки збуту.

Світова практика показує важливість застосування державних програм розвитку підприємництва, пов'язаних із прямим фінансуванням окремих бізнес-проектів та створенням сприятливих умов для залучення різного роду інвестицій, кредитів та отримання пільг. Не є відкриттям, що малі підприємства орієнтовані переважно на масового споживача, найбільш залежні від впливу конкуренції і схильні до банкрутства. Така тенденція має враховуватися державою і державна фінансова підтримка їм необхідна для стимулювання ділової активності, розширення обсягів виробництва для набуття статусу одного з найважливіших чинників реального сектору економіки.

Підтримка розвитку малого бізнесу з боку держави здійснюється двома шляхами: 1) фінансова допомога у формуванні первісного капіталу для створення малих підприємств; 2) забезпечення сприятливих умов для

розвитку діючих малих підприємств.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Сучасні реалії фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні знайшли своє відображення у працях таких науковців як Брехов С., Криворучко Л., Молдован О., Прокопенко О., Проноза П. Різним аспектам вдосконалення фінансової підтримки малого підприємництва присвятили свої праці Буряк Л., Варналій З., Васильців Т., Волосович С., Мазаракі А., Покришка Д. та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження фінансового забезпечення малого підприємництва в Україні на сучасному етапі розвитку та обґрунтування напрямків вдосконалення фінансового забезпечення малого підприємництва в Україні.

Викладення основного матеріалу. В аспекті економічної рецесії, що затяглась, нестабільної економіко-політичної ситуації та курсу на реформування національної економіки перспективи та пріоритети подальшої реалізації державної фінансової підтримки малого підприємництва залишаються неоднозначними. Це пов'язано з зовнішніми та внутрішніми факторами впливу на стан економіки країни.

В 2014 році в Україні розпочалась економічна криза – втретє за історію незалежності країни – викликана в основному військовою агресією з боку Російської Федерації, а також структурними диспропорціями національної економіки. Після значного падіння в 2014 та 2015 рр., коли реальний ВВП скоротився на 6,6% у 2014 р. та 9,9%

у 2015 р., в поєднанні із зростанням індексу споживчих цін (ІСЦ) на 24,9% у 2014 р. та 43,3% у 2015 р., в українській економіці стали помітними ознаки відновлення протягом перших двох кварталів 2016 р. Так, за результатами першого півріччя 2016 р. капітальні інвестиції продемонстрували зростання на 9,6% р/р, обсяг прямих іноземних інвестицій збільшився на 3,3% р/р, темпи споживчої інфляції уповільнилися та за результатами півріччя ІСЦ зріс лише на 14,4% р/р. Однак, розрив економічних відносин з Російською Федерацією, тимчасова анексія Криму та триваюча військова операція на сході України негативним чином впливають на економічне становище країни. Значно зріс та лишається майже незмінним рівень безробіття (близько 10%), експорт товарів продовжує демонструвати негативну динаміку – за результатами першої половини 2016 р. скорочення становило 9,0% р/р. [5]

Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» (2012 р.) внесені зміни до Господарського кодексу України, за якими визначається мале підприємництво (таблиця 1) [2], що в цілому відповідає законодавству ЄС, але не включає критерій «балансу підприємства».

Більшість підприємств мають змогу вести діяльність на загальній або спрощеній системі оподаткування. Спрощена система оподаткування (ССО) була запроваджена в 1999 році з метою стимулювання розвитку малого бізнесу, а також зменшення неформальної діяльності підприємств та неформальної зайнятості. Платники податку сплачують єдиний податок (замість податків та зборів) та мають право на спрощені

процедури обліку та звітування, що є важливим питанням для малих підприємств, беручи до уваги той факт, що податкове адміністрування зазвичай є однією з основних перешкод для розвитку бізнесу. Для працівників такі підприємства мають сплачувати податок з доходів фізичних осіб та єдиний соціальний внесок (ЄСВ), в той час як ЄСВ для самих підприємств становить 22% мінімальної заробітної плати. На сьогодні існує чотири групи платників податків за ССО (таблиця 2) [6].

В 2016 році в країні налічувалось близько 1,96 млн. суб'єктів малого підприємництва (327 814 малих підприємств та 1,6 млн. фізичних осіб-підприємців) [5]. У таблиці 3 можна побачити суттєві зміни у кількості малого підприємництва впродовж останніх років.

В 2015 році кількість середніх та малих підприємств скоротилася на 36% та 19% відповідно у порівнянні з 2013 р. Це серед іншого, може бути наслідком того, що певна кількість підприємств перейшли до групи малих підприємств через обмежений попит та проблеми з ліквідністю. Близько 2 000 малих підприємств проголосили банкрутство та розпочали процес ліквідації в 2014 та 2015 рр. В той же час зросла кількість мікропідприємств. Деякі нові підприємства було створено (або поновлено діяльність) особами, що втратили роботу або переїхали з зони конфлікту. Інші були, вірогідно, створені з податкових міркувань (наприклад, для працівників що працюють за договорами підряду).

Відносна стійкість малого підприємництва в кризових умовах призвела до зростання частки малого і середнього підприємництва в Україні, порівняно з країнами ЄС. На сектор малого підприємництва припадає 46,9% всіх найма-

Таблиця 1

Визначення малого підприємництва в Україні

Показник	Мікро-підприємство	Мале	Середнє	Велике
Кількість працівників	≤ 10 осіб	≤ 50 осіб	Компанії, що за своїми ознаками не можуть бути класифіковані як малі або великі підприємства	≥ 250 осіб
Річний дохід	≤ 2 млн. євро	≤ 10 млн. євро		≥ 50 млн. євро

Джерело: [2]

Таблиця 2

Характеристика спрощеної системи оподаткування

Ознака	1 група	2 група	3 група	4 група
Суб'єкт	Фізичні особи	Фізичні особи	Фізичні та юридичні особи	Сільськогосподарські товаровиробники
Дохід	< 300 000 грн./рік	< 1,5 млн. грн./рік	< 5 млн. грн./рік	Частка сільськогосподарського виробництва $\geq 75\%$ загального обсягу виробництва
Ставки єдиного податку	$\leq 10\%$ мінімальної заробітної плати	$\leq 20\%$ мінімальної заробітної плати	5% доходу включно з ПДВ / 3% доходу + ПДВ	Визначено у п. 293.9 статті 293 Податкового кодексу
Кількість працівників	—	< 10	Без обмежень	Без обмежень
Податковий період	1 рік	1 рік	1 квартал	1 квартал
Види діяльності	Роздрібна торгівля, побутові послуги населенню	Послуги, виробництво / продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства. Платники податку цієї групи можуть надавати послуги/ здійснювати продаж товарів лише населенню та/ або платникам єдиного податку	Всі види діяльності, передбачені в рамках спрощеної системи оподаткування	Сільськогосподарське виробництво

Джерело: [6]

Таблиця 3

Кількість суб'єктів господарювання з розподілом за їх розміром

Роки	Малі (без мікро)	Зміна, % р/р	Мікро	Зміна, % р/р
2011	68316	-	2093688	-
2012	71083	4%	1608819	-23%
2013	68103	-4%	1510776	-6%
2014	65021	-5%	1637180	8%
2015	55159	-15%	1859887	14%
2016	47555	-14%	1910830	3%

Джерело: [5]

них працівників та 23,8 % загального обсягу реалізації, що є вищими показниками, ніж у Німеччині [4;5].

Мікропідприємства є доволі великою групою, втім не дуже продуктивною – з 35% найманих працівників та лише 12% загального обсягу реалізації. В ЄС мікропідприємства також стикаються з проблемою низької продуктивності, але не в такій значній мірі, як в Україні.

У 2014 році мале підприємництво було зосереджено на наданні послуг – в тих сферах, що не вимагають значних інвестицій в виробництво – 38% доданої вартості мікропідпри-

ємств припадає на сферу торгівлі. Цей фактор вірогідно відображає відносно низькі бар'єри для створення бізнесу, достатній рівень прибутковості та можливості для оптимізації оподаткування. Станом на початок 2016 р. пріоритетними сферами суб'єктів малого підприємництва залишаються оптова та роздрібна торгівля, питома вага в загальному обсязі яких складає 31%. Значно меншими є показники промисловості (12%), сільського, лісового та рибного господарства (15%), операцій з нерухомим майном, професійної, наукової та технічної діяльності (10%).

**Показники діяльності малого підприємництва
в ЄС та Україні за 2014-2015 рр.**

Група п-в	Кількість підприємств				Кількість працівників				Обсяг доходу			
	ЄС	Німеччина	Польща	Україна	ЄС	Німеччина	Польща	Україна	ЄС	Німеччина	Польща	Україна
Мікро	92,70%	82,50%	95,20%	96,78%	29,2%	19,2%	35,8%	35,2%	*	11,1%	20,2%	12,0%
Малі	6,10%	14,60%	3,70%	2,41%	20,4%	23,1%	13,9%	11,7%	*	15,4%	15,2%	11,8%

Джерело: [4;5]

У більшості сегментах сфери послуг українське мале підприємництво є неоднорідним, а розвиток сектору малого підприємництва вимагає різних підходів до формування політики. Мале підприємництво поєднує в собі мікропідприємства «для виживання», створені скоріше через потребу, ніж з підприємницьких міркувань; найманих працівників, що маскуються під незалежних підприємців; динамічно зростаючі підприємства, що можуть стати середніми або великими; підприємства у стадії стагнації, оскільки їх власники не можуть або не хочуть їх розвивати, незважаючи на існуючий попит; а також стійкі малі підприємства, що не мають значних можливостей для зростання. Всі ці групи малого підприємництва потребують застосування різних підходів у формуванні політики щодо розвитку малого підприємництва.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI [3] фінансова державна підтримка здійснюється спеціально уповноваженим органом у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, іншими органами виконавчої влади, Верховною Радою Автономної Республіки Крим (територія, тимчасово окупована Російською

Федерацією), органами місцевого самоврядування, Українським фондом підтримки підприємництва та іншими загальнодержавними фондами, регіональними та місцевими фондами підтримки підприємництва. Фінансова державна підтримка надається за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Основними видами фінансової державної підтримки є:

- 1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки.

Таблиця 5

**Мале підприємництво за видами економічної діяльності
(% загальної доданої вартості) за 2014-2015 рр.**

Сфера господарювання	Малі (без мікро)	Мікро
Оптова та роздрібна торгівля	32,2	38,6
Інші послуги	20,2	24,4
Промисловість	12,6	7,7
Сільське господарство	17,1	12,5
Транспорт і складське господарство	5,9	6,7
Будівництво	5,4	3,6
Професійна, наукова і технічна діяльність	6,5	6,5

Джерело: [5]

За даними Державної служби статистики України, у 2015 році основними джерелами фінансування для всіх суб'єктів господарювання залишалися власні кошти, відсоток яких становив 61,2% від загального обсягу фінансування в середньому по Україні, кредити й інші зовнішні позики становили 14,2%, кошти з держбюджету – 5,9% і кошти місцевих бюджетів – 3,1% [5].

На регіональному рівні підтримка розвитку малого підприємництва здійснюється через реалізацію регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва. Як приклад, розглянемо фінансову підтримку малого та середнього підприємництва в Сумській області. Вона здійснюється шляхом виділення коштів з обласного бюджету, бюджетів міст та районів області. У 2016 році на підтримку малого та середнього підприємництва з обласного бюджету Сумської області було передбачено 2000 тис. гривень, що становить 100% від запланованого, з них 1595 тис. гривень передбачено для надання бюджетних позичок суб'єктам підприємницької діяльності та 405 тис. гривень – на фінансову підтримку діяльності комунальної установи «Сумський обласний фонд підтримки підприємництва» Сумської обласної ради. Але у зв'язку з тим, що Сумська обласна рада не затвердила рішення про порядок використання коштів, отриманих на розвиток та підтримку малого та середнього підприємництва комунальною установою «Сумський обласний фонд підтримки підприємництва» Сумської обласної ради, кошти передбачені для надання бюджетних позичок суб'єктам підприємницької діяльності області були перерозподілені на інші статті витрат обласного бюджету [7].

До головного завдання програми у сфері фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки належить об'єднання фінансових можливостей усіх джерел підтримки малого підприємництва в регіоні та створення механізмів ефективного цільового використання виділених фінансових ресурсів.

Варто зазначити, що держава, надаючи фінансову допомогу для розвитку малого підприємництва, зов-

сім не відстежує ефект від освоєння такої допомоги обраними суб'єктами господарювання у масштабах економіки країни. Реалізація та поширення практики мікрокредитування вважаються успішними у разі освоєння виділених ресурсів з державного бюджету згідно з отриманими заявками та/чи проведеними конкурсами на отримання такої допомоги.

Особливого значення в умовах реформування системи державної підтримки набуває її інституційна структура. Адже на конкурентоспроможність бізнесу впливає, зокрема, і наявність та якість установ, що забезпечують надання фінансових послуг. За дослідженням Всесвітнього економічного форуму, що публікує Індекс глобальної конкурентоспроможності, рейтинг України знизився із 76 за 2014-2015 рр. до 79 місця за 2015-2016 рр. [1] із 144 країн, найнижчі бали отримано за якість державних установ, що пов'язано з неефективністю бюджетних видатків.

До основних інститутів державної підтримки малого підприємництва в Україні відносять: Міністерство економічного розвитку й торгівлі, Державну регуляторну службу та Український фонд підтримки підприємництва. Попередній досвід реалізації державної фінансової підтримки в Україні, що пов'язаний зі створенням неефективних комітетів, служб і фондів та перспективний курс на дерегуляцію підприємництва вимагає нових підходів до функціонування інститутів підтримки малого підприємництва.

На сьогодні в Україні фінансова підтримка підприємництва на рівні держави здійснюється через програму «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», на виконання якої у Державному бюджеті України на 2016 рік було виділено 11,3 млн. грн.

В рамках цієї програми суб'єкти малого підприємництва мали змогу отримати кредит (середня вартість кредиту 250 тис. грн.) для відкриття власної справи або для виробництва, переробки і збуту виробленої продукції, придбання техніки, обладнання, новітніх технологій, будівництва і реконструкції виробничих при-

міщень. Мікрокредити надавались через Український фонд підтримки підприємництва шляхом проведення конкурсу бізнес-планів.

У 2016 році Українським фондом підтримки підприємництва видано 37 мікрокредитів на суму 9,0 млн. грн. за ставкою 19% річних, що на 2-3 п.п. менше, ніж в банках з найкращими умовами кредитування (Ощадбанк, Укрексімбанк), з них: 20 мікрокредитів – фізичним особам-підприємцям на загальну суму 4,9 млн. грн., 17 – юридичним особам на загальну суму 4,1 млн. грн.

Основними напрямками, на які видаються мікрокредити є: виробництво продовольчих товарів, сільськогосподарської та промислової продукції, переробка і збут виробленої продукції, придбання техніки, обладнання, новітніх технологій, будівництво і реконструкція виробничих приміщень.

Реалізація бізнес-планів суб'єктів малого підприємництва, що отримали фінансову державну підтримку у вигляді мікрокредитів, надавала можливість створити близько 170 нових робочих місць та зберегти робочі місця у кількості 125 одиниць, збільшити обсяги реалізації продукції (послуг).

Крім того, в рамках бюджетного фінансування здійснювалася реалізація програми «Заходи по реалізації Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні». Під час реалізації цієї програми у 2016 році для підприємців та осіб, що бажають започаткувати власну справу, проведено 78 семінарів у 25 регіонах України, на яких пройшли навчання 4 689 осіб[5].

Питання кредитування є особливо важливим для малого підприємництва, і вирішенням цієї проблеми може стати створення спеціалізованої установи, котра буде надавати кредити малим підприємствам на пільгових умовах. Такою установою може бути Спеціалізований макрофінансовий центр, який крім традиційних послуг із мікрокредитування малого підприємництва міг би запропонувати своїм клієнтам широкий спектр інших банківських послуг, таких як: розрахунково-касове обслуговування,

факторинг, внутрішні та міжнародні грошові перекази, зарплатні проекти, POS-термінали, платіжні й кредитні картки, семінари, тренінги з підвищення фінансової обізнаності приватних підприємців, удосконалення ведення обліку та фінансового аналізу малого підприємництва та інші.

ВИСНОВКИ

Зазначене свідчить про наявність проблем системного характеру, що перешкоджають розвитку малого підприємництва в Україні. У суспільстві не сформовані належні світоглядні передумови для розвитку малого підприємництва, поширеним є упереджене ставлення до приватного сектору економіки, а політика щодо фінансування та підтримки розвитку малого підприємництва є непослідовною та неефективною. Водночас, значна частина проблем зумовлена надмірним втручанням держави у господарську діяльність, а також низьким рівнем правової культури (нехтуванням нормами національного законодавства) з боку посадовців органів публічної влади та самих підприємців.

В Україні не використовується належним чином досвід розвинених зарубіжних держав, у яких функцію специфічного гаранта або поручителя суб'єктів малого підприємництва виконує держава. На сьогоднішній день, на жаль, мале підприємство знаходиться на початковій стадії свого розвитку порівняно з Європейськими країнами на котрі намагається рівнятися наша країна.

Одним із варіантів подолання проблем розвитку малого підприємництва є співпраця з великими підприємствами. Збільшення партнерських програм між малими та великими підприємствами вирішує болючу проблему зайнятості населення. У встановленні взаємодії великого і малого бізнесу особливу роль відіграє держава, яка надає пільги малому бізнесу, роблячи його привабливим для великого і середнього підприємства, оскільки розміщення замовлень на малих підприємствах дозволяє скоротити виробничі витрати. Саме держава може стимулювати великі фірми, віддаючи

перевагу при розподілі державного замовлення тим із них, які будуть виконувати його із залученням малого бізнесу, так як більшість малих підприємств виробничої сфери взагалі не може стійко працювати і уникати збитковості без замовлень великих і середніх підприємств.

Отже, державне фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні має бути спрацьованим єдиним механізмом, в якому кожна складова працюватиме злагоджено і буде націлена на створення сприятливого бізнес-середовища в нормативно-правовому забезпеченні, в бюджетному фінансуванні у кредитуванні та в системі оподаткування сектору малого підприємництва. Тобто, вирішити проблему фінансової підтримки розвитку малого підприємництва можна через створення сприятливих умов для самофінансування підприємств та розробку механізму часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів. Необхідно сформулювати регіональні бази даних щодо інвестиційних пропозицій малих підприємств та стимулювати проведення регіональних конкурсів (тендерів) щодо закупівлі товарів та надання послуг малими підприємствами за кошти державних та місцевих бюджетів, а також участь підприємців у виконанні регіональних замовлень.

Комплекс таких заходів допоможе малим підприємствам бути більш конкурентними як в залученні прямих іноземних інвестицій, так і в залученні внутрішніх інвестицій та вийти на рівень розвинутих країн, де малий бізнес в даний час являє собою середній клас, який служить базою для стабільного розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ:

1. Global competitiveness report 2015-2016: Ukraine [Electronic source] / World Economic Forum. – Mode of access: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#economy=UKR>

2. Господарський кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV

3. Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI

4. Офіційна веб-сторінка Євростату – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>

5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Податковий кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI

7. Фінансово-кредитна підтримка Сумської області – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/2013-04-18-21-51-02/42-fin-kred-pidtrim>

REFERENCES

1. Global competitiveness report 2015-2016: Ukraine [Electronic source] / World Economic Forum. – Mode of access: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#economy=UKR>

2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy; Kodeks Ukrainy, Zakon, Kodeks vid 16.01.2003 № 436-IV

3. Zakonu Ukrainy «Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidprijemnytstva v Ukraini» vid 22 bereznia 2012 roku № 4618-VI

4. Ofitsiina veb-storinka Yevrostatu – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ec.europa.eu/eurostat>

5. Ofitsiinyi veb-sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Podatkovi kodeks Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy; Kodeks Ukrainy, Zakon, Kodeks vid 02.12.2010 № 2755-VI

7. Finansovo-kredytна pidtrymka Sumskoi oblasti – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/2013-04-18-21-51-02/42-fin-kred-pidtrim>